

BOZKURT DESTANI VE TÜREYİŞ DESTANI

Türk mitolojisinin iki temel taşı olan Bozkurt Destanı ve Türeyiş Destanını inceleyeceğiz.

Bu iki destan, Türklerin nereden geldiklerini, kendilerini nasıl tanımladıklarını ve doğayla nasıl bir bağ kurduklarını anlamamız açısından büyük önem taşır.

Mitoloji, sadece efsane anlatımı değildir.

Bir milletin ruhunun aynasıdır.

O milletin nasıl düşündüğünü, neye inandığını, dünyayı nasıl anlamlandırıldığını gösterir.

Bu nedenle destanlar, hem tarihî hem de kültürel belgeler gibidir — ama kalemle değil, zihinle ve inançla yazılmış belgelerdir.

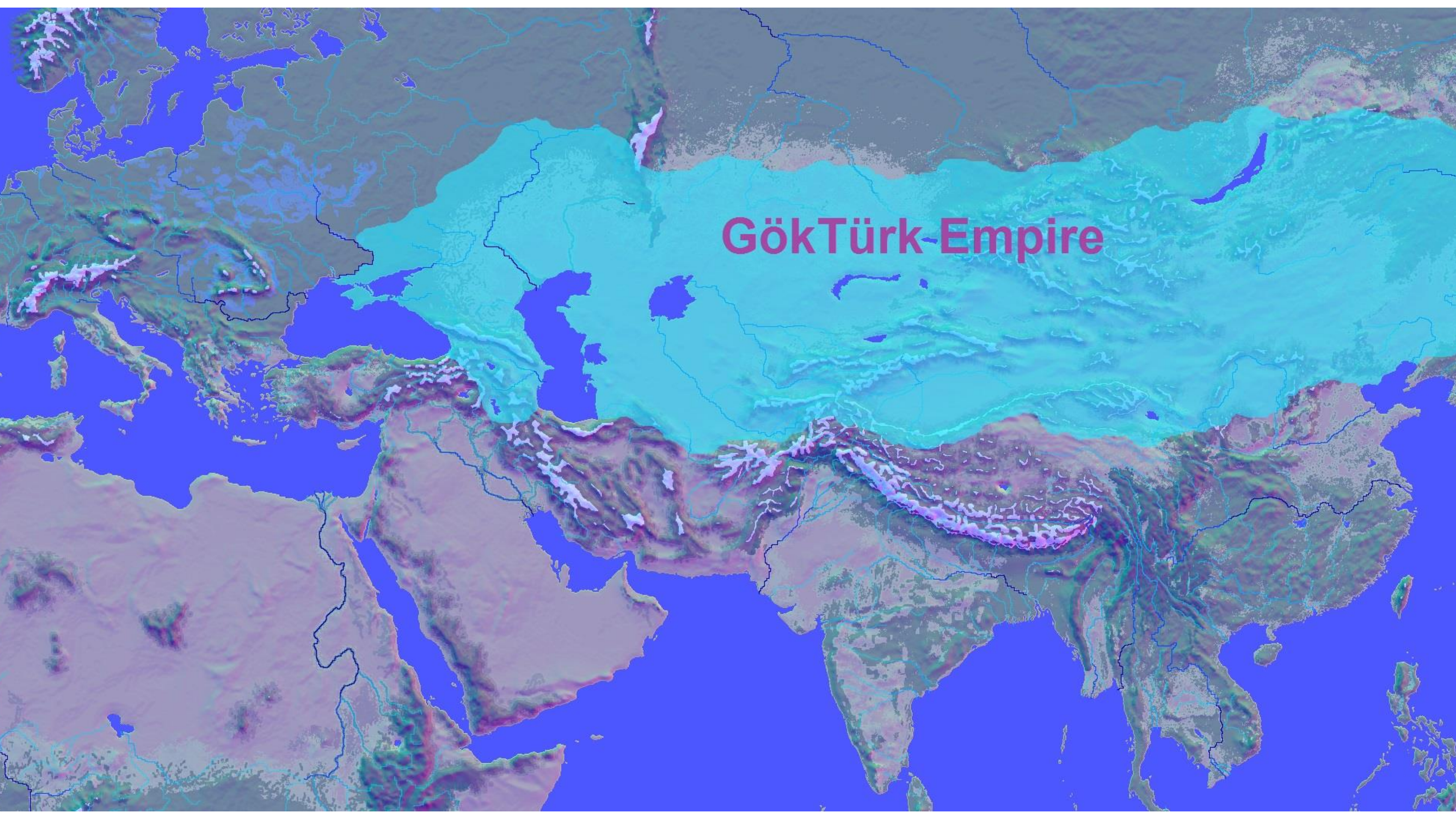
Türkler, tarih boyunca geniş coğrafyalara yayılmış, farklı kültürlerle etkileşime girmiş bir millettir. Ancak nerede yaşarlarsa yaşasınlar, köklerine, doğaya, atalarına ve gökyüzüne duydukları saygı** hep aynı kalmıştır.

Bu iki destan da işte bu bağın sembolüdür.

Bugün sizlere anlatacağım:

- Bozkurt Destanı, Göktürklerin kutsal kökenini,
- Türeyiş Destanı ise Uygurların tanrısal doğuşunu ele alıyor.
- Ve ikisi birlikte Türklerin "nereden geldiklerini" anlatan bir bütün oluşturuyor.

GökTürk-Empire

Göktürkler, 6. yüzyılda Orta Asya'da tarih sahnesine çıkan ve Türk adını resmî devlet adı olarak kullanan ilk Türk devletidir. Devletin merkezi Ötüken olmakla birlikte hâkim oldukları topraklar, Altay Dağları'ndan Orta Asya steplerine, Doğu Türkistan'dan Karadeniz'in kuzeyine kadar geniş bir coğrafyayı kapsıyordu. Bu geniş bozkır coğrafyasına uyumlu bir yaşam süren Göktürkler, göçebe-yarı göçebe bir yaşam tarzına sahipti; hayvancılık (özellikle at, koyun ve sığır) temel ekonomiyi oluştururken, demircilik en önemli uğraşlarıydı. Nitekim Göktürkler demir işleme konusunda o kadar ustaydılar ki, Çin kaynaklarında “demirci Türkler” olarak anılmışlardır. Ayrıca Orta Asya bozkırlarının stratejik konumu sayesinde İpek Yolu ticaretine hâkim olarak büyük ekonomik güç elde etmişler, hem Çin hem Bizans hem de Sasani Devleti ile siyasi ve ticari ilişkiler kurarak diplomaside de etkili olmuşlardır

Göktürk Devleti 552’de Bumin Kağan tarafından kurulmuş, kısa süre sonra devlet Doğu ve Batı Göktürkler olarak ikiye ayrılmıştır. Ancak Çin’in uyguladığı “böl ve yönet politikası”, iç çekişmeler ve taht kavgaları devleti zayıflatmış, Doğu Göktürkler 630’da Çin egemenliği altına girmiştir.

**Bumin Kağanı tasvir
ettiği düşünülen
kemer tokası**

Türkler özgürlüklerine düşkün oldukları için bu durumu kabul etmemiş, 682’de Kutluk (İlteriş) Kağan bağımsızlığı yeniden kazanarak II. Göktürk Devleti’ni kurmuştur. Bu dönemde devlet Bilge Kağan, Kül Tigin ve Tonyukuk gibi bilgeliğiyle öne çıkan devlet adamları sayesinde en güçlü dönemini yaşamıştır

**İLTERİŞ KAĞANA AİT
OLDUĞU
DÜŞÜNÜLEN BÜST**

Göktürklerin dinî inanç sistemi Göktanrı (Tengricilik) temeline dayanıyordu; tek ve yüce bir yaratıcı olan Gök Tanrı'ya inanıyor, kağanının yönetim gücünü Tanrı'dan aldığına inanıyorlardı. Atalar kültü, doğa ve ruhlara saygı, kutsal sayılan Ötüken Ormanı gibi kavramlar inanç sistemlerinin önemli parçalarıydı. Devletin siyasal, sosyal ve kültürel yapısına dair en önemli bilgiler, Göktürklerin bizzat taşa kazıyarak bıraktığı Orhun Yazıtlarıdır. Tonyukuk, Bilge Kağan ve Kül Tigin adına dikilen bu yazıtlar, sadece Türk tarihinin ilk yazılı belgeleri olmakla kalmaz, aynı zamanda bağımsızlık, birlik, millet bilinci ve devlet yönetimi konusundaki Türk düşüncesini açık bir şekilde ortaya koyar. Göktürk Devleti 744 yılında Uygurlar tarafından yıkılmıştır,

BOZKURT

DESTANI

**Türk tarihinin en eski dönemlerine, Göktürklerle
kadar uzanır.**

**GÖKTÜRKLERİN KENDİ SOYUNU
ANLATTIĞI DESTANDIR**

Orta Asya'nın uçsuz bucaksız bozkırlarında bir dönem büyük bir savaş meydana gelir. Bu savaş, Göktürk soyunu hedef alan topyekn bir imha hareketine dönüşür; düşman birlikleri obaları yakar, kadın, ocuk ve yaşlı ayrımı gözetmeksizin herkesi öldürür. Bu katliamdan yalnızca bir erkek ocuk sağ kurtulur. Yaralı hlde bulunan bu ocuk, hem fiziken hem ruhen büyük bir yıkım içindedir. Düřman askerleri tarafından tekrar bulunur ve boyun tamamen yok edilmesi amacıyla öldürülmesine karar verilir; ancak kader, onların niyetinin aksi yönde tecelli eder. Askerler, çocuğu acılar içinde lme terk etmek üzere bir bataklığa bırakır ve bölgeden ayrılırlar

Tam bu sırada, dişi bir bozkurt ortaya çıkar. Kurt, çocuğa zarar vermek yerine, ona koruyucu bir içgüdüyle yaklaşır sessizce onu ağzıyla kavrar ve dışarıdan görülmesi imkânsız olan, sislerle çevrili gizli bir vadideki mağarasına taşır. Bu mağara, hem sıcak hem de güvenli bir sığınaktır. Bozkurt, çocuğu kendi yavrusuymuşçasına besler, yaralarını temizler ve hayatta tutar.

. Zamanla çocuk büyür, bozkır yaşamına uyum sağlar; avlanmayı, doğada hayatta kalmayı ve tabiatın sert koşullarıyla baş etmeyi öğrenir. Genç delikanlı, fiziksel ve zihinsel olarak güçlenirken, aynı zamanda soyunun ruhunu ve kimliğini de içselleştirir. Mitolojik anlatıya göre bir süre sonra kutsal nitelikte bir olay gerçekleşir: delikanlı ile dişi bozkurt birleşir ve bu birliktelikten on erkek çocuk dünyaya gelir. Bu çocukların her biri ileride bir boyun kurucusu olur; boylardan biri ise Göktürk Devleti'nin temelini oluşturur. Bu efsane nedeniyle Göktürkler, soylarının kökenini yalnızca insanî bağa değil, bozkurdun kutsal ve koruyucu soyuna dayandırır. Dolayısıyla bozkurt, Türk mitolojisinde sıradan bir hayvan değil, ata, rehber ve kutsal bir soyun sembolü olarak görülür.

Destandaki Semboller ve Anlamları

1. Bozkurt Figürü:

Bozkurt, Türk mitolojisinin merkezinde yer alır.

Kurt, Türkler için sadece bir hayvan değil, kutsal bir rehberdir. aynı zamanda efsanedeki dişi kurt ASENA olarakta isimlendirilir .

Yol gösterir, korur, tehlike anında ortaya çıkar.

Ayrıca kurt, bağımsızlığın ve cesaretin de simgesidir.

Hiçbir zinciri kabul etmez, sürüde bile özgürlüğünü korur.

Bu yönüyle, Türk milletinin karakteriyle özdeşleşmiştir.

2. Mağara:

Bozkurt, çocuğu mağaraya götürür.

Mağara, mitolojilerde genellikle yeniden doğuşun sembolüdür.

Dünyaya gelmeden önce karanlığa, anne karnına benzer bir yere dönmektir.

Türk kültüründe mağaralar “ata yurdu” olarak da görülür.

Bu yüzden Bozkurt Destanı’nda mağara, hem korunma hem yeniden var olma yeridir.

3. Soyun Devamı:

Destan, Türklerin kutsal bir kökenden geldiğini söyler.

Bir savaşla yok olma noktasına gelen soy, Tanrı'nın bir işaretiyle — yani kurt aracılığıyla — yeniden doğar.

Bu, “Türk milleti hiçbir zaman yok olmaz” düşüncesinin en eski yansımasıdır.

Bozkurt anlatısı sadece bir efsane olarak kalmamış, yüzyıllar boyunca Türk kimliğinin simgesi haline gelmiştir.

Göktürklerin bayraklarında bozkurt başı yer almıştır. Çin kaynaklarında bile bu kurt anlatısı detaylı şekilde geçer.

Modern dönemde ise, bozkurt figürü: Türk milliyetçiliğinde bir simge olmuştur, “Bozkurt” selamı, dayanışmayı ve birliği temsil eder, Edebiyatta, sanatta ve müzikte Türk ruhunun sembolü olarak kullanılır.

Bu destan bize şunu anlatır:

Her ne kadar yıkılsak da, bir kurt gibi yeniden doğarız.

Ve bu, Türklerin tarih boyunca nasıl ayakta kaldığını anlatan en güzel metafordur.

KIRGIZLAR

BAYKAL GÖLÜ

MANÇURYA

UYGUR DEVLETİ

MOĞOLİSTAN

HİTAY DEVLETİ

KİTANLAR

ÇUNGARYA

Urumçi

Otügen

BALIKAS GÖLÜ

Turtan

TURFAN UYGURLARI

Kamul (Hami)

Karasay

Aksu

Kasaar

DOĞU TÜRKİSTAN

Hotan

SARI UYGURLAR

ÇİN SEDDİ

Pekin (Hanbalık)

SARİ DENİZİ

ÇİN

ÇİN D.

TIBET KAVİMLERİ

ASİLER

KARLUKLAR

BAŞGİRTLER

AZARLAR

ARAL GÖLÜ

Maveraünnehir

Uygurlar, 744 yılında Ötüken merkezli olarak kurdukları Uygur Kağanlığı ile Türk tarihinin en köklü ve kültürel açıdan en gelişmiş devletlerinden birini oluşturmuşlardır. 840 yılında Kırgızların saldırısı sonucu Uygur Kağanlığı yıkılınca Uygurların bir kısmı Tarım Havzası ve Doğu Türkistan bölgesine göç ederek Turfan (Karabalgasun / sonra Turfan – Beşbalık) merkezli Doğu Türkistan Uygur Devletini kurmuştur. Yerleştikleri bölge, verimli tarım alanları ve ticaret yollarının kesişim noktasıydı; bu nedenle Uygurlar göçebe hayattan büyük ölçüde yerleşik hayata geçmiş, şehir kültürünü geliştirmiştir.

Tarım, sulama kanalları, hayvancılık ve ipek yolu ticareti ekonomilerinin temelini oluşturunuyordu. Uygurların en dikkat çekici özelliği tarihte ilk defa Maniheizm ve daha sonra Budizm'i resmî din olarak kabul eden Türk devleti olmalarıdır. Bu dinler sayesinde savaşçılık yerine bilgi, sanat ve üretim ön plana çıkmış; tapınaklar, kütüphaneler ve eğitim merkezleri kurulmuştur. Uygurlar, matbaa ve kâğıt kullanımı konusunda Çin'den etkilenmiş, fakat bunu geliştirerek Türk tarihinde ilk kez taşınabilir matbaa sistemini yaygınlaştırmışlardır. Uygur Alfabesini oluşturarak devlet işlerinde yazıyı kullanan ilk Türk devleti olmuş, hukuk metinleri, edebî eserler, masallar, tiyatro metinleri yazmışlardır

Bayrağın anlamı

Uygur Devleti'ne (daha çok Koço Uygur Krallığı veya İdikut Devleti bayrağı olarak bilinir, bazen de Sarı Uygurlar ile ilişkilendirilir) ait olan ve geleneksel Türk devlet felsefesini yansıtan önemli bir semboldür.

Bu bayrak, özellikle sarı zemin üzerinde erkek ve kadın figürlerinin yan yana kullanılmasıyla dikkat çeker ve Türk kültüründeki önemli değerleri simgeler.

1. Bayrağın Rengi: Sarı (Sarig)

Sarı renk, Türk kültüründe ve eski Türk devlet felsefesinde merkezi ve çok güçlü bir anlama sahiptir:

Merkez (Dünya Hâkimiyeti): Eski Türk devletlerinde (Hunlar, Göktürkler, Uygurlar vb.) dört yönün ve merkezin (beşinci yön) rengi olarak kabul edilirdi. Merkez ise hâkimiyet ve devleti simgelerdi. Bu, Uygur Devleti'nin kendisini dünyanın merkezinde konumlandığını gösterir.

Güneş ve Altın: Sarı renk aynı zamanda Güneşi temsil eder; bu da ışık, güç, bolluk ve bereket anlamlarını taşır.

Toprak ve Zenginlik: Toprağın ve altının rengi olarak da bolluk, bereket ve zenginliği sembolize eder.

Hanlık/Hakanlık: Bazı kaynaklarda, hanların ve yüksek makam sahiplerinin elbise ve tuğlarında (bayraklarında) sarı rengin kullanıldığı belirtilir.

2. Figürler: Erkek ve Kadın (Hakan ve Hatun)
Bayrağın üzerindeki erkek ve kadın figürlerinin yan yana tasvir edilmesi, dünya üzerinde bir eşi daha az görülen bir sembolizme sahiptir:

Yönetimde Eşitlik ve Ortaklık: Bu figürler, Hakan (Erkek) ve Hatun (Kadın) makamlarını temsil eder. Türk devlet felsefesinde hatun, hakanın eşi olmasının ötesinde, devlet yönetiminde, elçilik kabulünde ve savaş kararlarında söz sahibi, etkin bir pozisyona sahipti.

Kadın-Erkek Dengesi: Figürlerin yan yana kullanılması, kadın ve erkeğin devlet yönetiminde ortak söz sahibi olduğunu ve toplumsal yaşamda dengeyi ve eşitliği sembolize ettiğini gösterir. Bu, o dönemin Türk toplum yapısının, kadına verilen yüksek değeri ve saygın konumu vurgular.

TÜREYİŞ DESTANI

Türeyiş Destanı, Uygur Türklerinin en önemli yaratılış destanlarından biridir ve birkaç farklı varyantı (versiyonu) bulunmaktadır. Bu versiyonlar temelde aynı ana fikri — yani Uygur halkının kutsal bir kökten, tanrısal bir güçle türeyişini — anlatsa da, olay örgüsü, semboller ve karakterler açısından bazı farklar gösterir.

BİRİNCİ VERSİYON

Eski Hun hükümdarlarından birinin iki kızı vardı ve öyle güzellerdi ki Tengri'nin onları tanrılarla evlenmeleri için yarattığı inancı hakimdi. Hükümdar bu fikirleri duyunca kızlarını insanlardan uzak tutmak için ülkesinin kuzey taraflarında yüksek bir kule yaptırıp onları bu kuleye hapsetti. Hükümdarın kızlarıyla evlenmesi için yakarılarla çağırdığı Tanrı, nihayet bir gün bozkurt şeklinde geldi ve kızlarıyla evlenip birçok çocuk doğurdu. Bunlardan Dokuz Oğuz-Onoğurların sesi bozkurt sesine benzerdi. Bu çocuklar da babalarının bozkurt ruhunu taşıyarak çoğaldılar VE DOKUZ BOY ORTAYA ÇIKMIŞ OLDU.

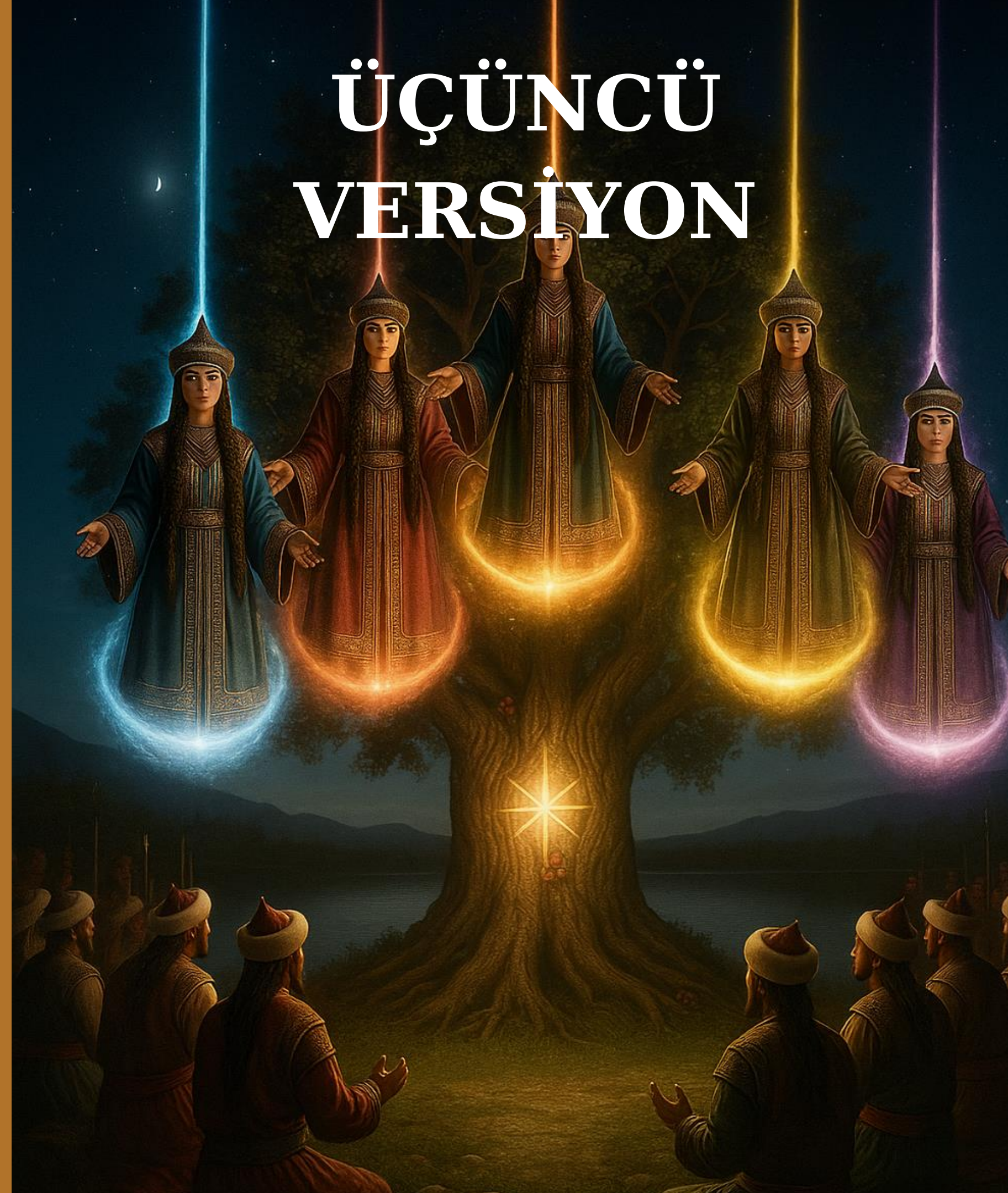

İKİNCİ VERSİYON

Destana göre, Uygur Türklerinin ataları, kutsal bir dağda yaşayan ve tanrılar tarafından korunan bir halktır. Bu halkın bir gün soylarının tükenmeye başladığı fark edilir. Tanrılar, Türklerin soyu tükenmesin diye onlara bir çözüm sunar. Gök Tanrı, bu sorunu çözmek için kutsal bir kurt gönderir. Kurt, insan suretine bürünür ve Türk halkının yeniden çoğalmasına yardımcı olur. Bu birliktelikten doğan çocuklar, Türk soyunun devamını sağlar ve böylece Uygur Türkleri yeniden güçlenir ve çoğalır. Kurt, burada sadece bir hayvan değil, Türklerin kökenlerinin kutsallığını simgeleyen bir varlık olarak karşımıza çıkar. Türeyiş Destanı, Bozkurt Destanı gibi Türk mitolojisinde kurt figürünün ne kadar önemli bir yer tuttuğunu gösterir. Kurt, Türkler için sadece bir hayvan değil, aynı zamanda bir kurtarıcı, bir yol gösterici ve halkın köklerinin kutsallığını simgeleyen bir figürdür.

Bu versiyonda olaylar daha mitolojik ve dini sembollerle bezenmiştir. Bir gece gökyüzünden yere doğru inen beş farklı renkli ışık huzmesi bir gölün ortasındaki ağaca düşer. Işık ağacın gövdesini yavaşça deler ve içinden beş genç kız doğar. Bu kızlar olağanüstü güzelliktedir; gözleri gökyüzü kadar parlak, tenleri ay ışığı kadar aydınlıktır. Halk, bu kızların Tanrı tarafından gönderildiğine inanır ve onlara “ışığın çocukları” adını verir. Zamanla bölgedeki krallar bu kızlarla evlenir ve onlardan doğan çocuklar, Uygur ulusunun ilk soylu soylarını oluşturur. Bu anlatımda kadın figürünün ön planda olması dikkat çekicidir; çünkü doğurganlık ve bereketin kaynağı olarak kutsanmıştır. Ayrıca bu versiyon, kadının yaratıcı güç olarak yüceltilmesini ve Uygur halkının Tanrı’nın nurundan doğduğunu anlatır.

ÜÇÜNCÜ VERSİYON

Bu versiyonda Uygur halkının kökeni kutsal bir ışıktan ve ağacın içinden türediği anlatılır. Rivayete göre, Orta Asya'da Orhun Irmağı çevresinde yaşayan atalar, bir gün gökyüzünden yere inen kutsal bir ışığın bir ağacın üzerine düştüğünü görür. Bu ışık ağacın gövdesini sarar ve ağacın içi parlamaya başlar. Uzun bir süre sonra bu ağacın içinden beş güzel çocuk doğar. Halk bu çocukları Tanrı'nın gönderdiği kutsal varlıklar olarak kabul eder. Zamanla bu çocuklar büyür ve içlerinden en bilge olanı, Uygur halkının ilk hükümdarı olur. Onun soyundan gelenler ise Uygur Türklerini meydana getirir. Bu destanda doğa unsurları — özellikle ışık, su ve ağaç — yaşamın kaynağı olarak görülür. Uygurlar bu hikâyeyle hem doğaya saygı duymayı hem de soylarının kutsallığını nesiller boyunca korumuşlardır. Bu versiyon, Uygur inancında gök ve yerin kutsal birlikteliğini temsil eder.

